

Den store pensjonsartikkelen

Denne artikkelen forklarer hovedtrekkene i det norske pensjonssystemet, hvilke endringer som ble gjort i folketrygden fra 2011, og hvilke endringer som nå er foreslått med avtalen om ny offentlig tjenstepensjon.

Alderspensjon er det du skal leve av som pensjonist. Du tjener opp pensjon gjennom hele yrkeslivet, og hvor mye du får i pensjon avhenger av hvor høy lønnen din er, hvor lenge du har jobbet, gjennomsnittlig stillingsstørrelse og hvor god pensjonsordning du har. Slik sett kan vi si at pensjon er utsatt lønn¹. Forenklet kan vi si at pensjonen er bygget opp av tre nivåer:

Slik er pensjonen din bygget opp

FOLKETRYGDEN: I bunnen finner vi NAVs alderspensjon, også kalt folketrygd. Den har to deler: **garantipensjon** eller grunnpensjon som alle har rett til (tidl. minstepensjon), og en **inntektspensjon**, et tillegg for pensjonsrettigheter fra arbeidslivet. Folketrygden gir pensjon for inntekt opp til 7,1 G, dvs. inntekt opp til 664.800 kroner². Folketrygden ble modernisert med virkning fra 2011, mer om det nedenfor.

TJENESTEPENSJON kommer i tillegg til folketrygden. Denne artikkelen dekker offentlig ordning for tjenstepensjon (du kan lese om ordningene i privat sektor [her](#)³). I kommunesektoren er pensjonsordningene forankret i tariffavtaler, men statens pensjonslov har vært mal for kommunal og fylkeskommunal pensjon. I praksis har alle kommunalt ansatte en slik pensjonsordning.

Kommunal sektor har hatt en ytelsesbasert pensjon, som betyr at du får en bestemt andel av sluttlønn i pensjon. Full opptjening i full stilling har garantert 66% av sluttlønn i pensjon, men etter at tjenstepensjonen fra 2011 ble samordnet med ny folketrygd, blir pensjonen levealdersjustert før utbetaling, noe som gjør at den reelle utbetalingen blir vesentlig mindre. I 2018 ble det foreslått en ny ordning for offentlig tjenstepensjon, en såkalt påslagsmodell. Mer om det nedenfor.

Avtalefestet pensjon (AFP) er en del av tjenstepensjonsordningen, og har egne regler om man ønsker å trappe ned eller avslutte det yrkesaktive livet før ordinær aldersgrense.⁴

¹ <https://www.spk.no/tegnsprak/alderspensjon/>

² I folketrygden får du pensjon for inntekt opp til 7,1 G. (G står for folketrygdens grunnbeløp, og ble innført i 1967 for å beregne såkalte pensjenspoeng i det gamle pensjonssystemet, men brukes fremdeles. Grunnbeløpet, som reguleres hvert år, utgjør fra 1.5.2017 93.634 kroner, slik at 7,1G utgjør 664.800 kroner.

³ <http://www.arbeidslivet.no/Velferd/Pensjon/Om-pensjon/>

⁴ <https://www.spk.no/tegnsprak/kort-om-pensjon/>

PRIVAT SPARING (INDIVIDUELL PENSJON)

Alle kan i tillegg inngå egne pensjonsavtaler ved å selv kjøpe private spareprodukter. Man kan spare i fond eller inngå innskuddspensjonsavtale, pensjonsforsikringsavtale, livrente, eller en individuell kapitalforsikring (pensjon hvor du kan få alt som engangsutbetaling). Fra 2017 er det også innført en spareordning som heter individuell pensjonsordning (IPS), der du får skattefradrag det året du sparer, men skatter ved uttak.

Norges pensjonssystem – utvikling frem til pensjonsforliket

Folketrygden, som er et obligatorisk sosialt forsikringssystem, ble innført i Norge 1. januar 1967. Mens f.eks. Sverige innførte en fondsmodell for sitt pensjonssystem, valgte Norge å finansiere pensjonene løpende over statsbudsjettet. I 1998 vurderte et offentlig utvalg om Norge skulle innføre en fondsordning, men konkluderte med å fortsette etter kontantprinsippet⁵. Fordi en stadig eldre befolkning kombinert med høyere ytelser vil gi staten sterk økende pensjonsutgifter, ble pensjonskommisjonen nedsatt av Stoltenberg I-regjeringen i 2001.

Pensjonskommisjonens forslag til modernisering av folketrygden kom i januar 2004⁶, Bondevik II-regjeringen foreslo en pensjonsreform⁷ i desember samme år, og Stortinget vedtok rammene for pensjonsforliket i mai 2005. Etter regjeringsskiftet i 2005 leverte Stoltenberg II-regjeringen en ny stortingsmelding om opptjening og uttak av alderspensjon i ny folketrygd⁸. Stortinget gjorde vedtak om nytt pensjonssystem i 2007 og 2009, og ny folketrygd virker fra 1. januar 2011. (Mer om de viktigste milepælene for pensjonsreformen [her](#)⁹.) Pensjonsforlikene i 2005 og 2007 ble inngått mellom Ap, Høyre, SV, KrF, Sp og Venstre, som også stemte for forliket i 2009, mens FrP stemte mot. (Du kan lese mer om de store endringene som ble gjort i 2005 og 2006 i [denne artikkelen](#) i Nordisk forsikringstidsskrift.)¹⁰

Kompromisset i 2005 medførte samtidig at tjenestepensjonsordningene og AFP-ordningen i offentlig sektor ble videreført og stående urørte.

Ny folketrygd fra 2011 – de viktigste endringene:

Fleksibelt og gradert uttak

Ny folketrygd gir både mulighet til å begynne å ta ut pensjonen mellom 62 og 75 år¹¹, og i perioder kan man velge å bare ta ut en andel av pensjonen (20, 40, 50, 60 eller 80 prosent av full pensjon). Men hvor mye du får utbetalt påvirkes av når du starter uttak, i prinsippet: tidlig uttak av pensjon gir mindre pensjonsutbetalinger, sent uttak gir større). Å jobbe mer, parallelt med pensjonsutbetalingene, påvirker ikke alderspensjonen fra folketrygden³, men den reguleres av eksterne forhold som den norske lønnsveksten (som gir en styrking) og beregninger av befolkningens gjennomsnittlige levealder, såkalt levealdersjustering. (som gir en reduksjon) Merk at selv om den nye folketrygden ble fleksibel, har den offentlige tjenestepensjonsordningen ikke samme fleksibilitet i dag.

Fra besteårsregel til alleårsregel¹²

I den gamle folketrygden ble folketrygden beregnet etter besteårsregelen - de 20 årene du hadde best lønn i arbeidslivet. Pensjonsforliket endret dette til en alleårsregel, der alle år teller like mye. Nå tjener du til

⁵ NOU 1998:10 Fondering av folketrygden?

⁶ NOU 2004: 1 Modernisert folketrygd

⁷ St.m. 12, 2004-2005

⁸ Stm. 5 2006-2007

⁹ <https://www.regjeringen.no/no/tema/pensjon-trygd-og-sosiale-tjenester/pensjonsreform/Milepaler-for-pensjonsreformen/id752762/>

¹⁰ <http://www.nft.nu/nb/status-den-norske-pensjonsreformen>

¹¹ Gitt inntjening over et visst minstenivå. Er inntjeningen lavere enn minstekravet, må du vente til 67 års alder

¹² <https://www.spk.no/Ord-og-uttrykk-om-pensjon/>

pensjon fra første krone du tjener fra du er 17 år til du blir 75 år. (Er du født i 1997 eller senere allerede fra du er 13 år.) Det betyr at jo lenger du jobber jo mer pensjon tjener du, men samtidig innebærer det at også at bare ett års deltidsarbeid vil redusere de fremtidige pensjonsutbetalingene dine¹³.

Levealdersjustering

Levealdersjustering ble innført for å redusere statens pensjonsutgifter. Det du skal få i alderspensjon justeres etter forventet levealder. Så lenge befolkningen samlet sett får høyere levealder, får yngre årskull lavere alderspensjon. For hvert tiende årskull må man jobbe omtrent ett år lenger for å kompensere for økt levealder. Det året du fyller 61 år fasetter NAV forventet levealder for alle i ditt årskull, og beregner en rekke med endelige delingstall. (Årskull før 1963 har andre regler, her fastsetter NAV forholdstall.)¹⁴ Når delingstallene er fastsatt er det alderen din ved uttak eller endring av alderspensjonen som avgjør hvilket delingstall som skal benyttes. Du kan kompensere for levealdersjusteringen ved å stå lenger i arbeid og utsette uttaket av pensjon.

Innfasing av ny folketrygden for årskullene 1943-1963

- Personer født 1943-1953 tjener opp alderspensjon i folketrygden etter gamle regler, men får opptjening helt frem til de fyller 75 år.
- Personer født mellom 1954 og 1963 tjener opp etter en kombinasjon av gamle og nye regler, mens
- Personer født 1963 eller senere tjener opp alderspensjon i folketrygden etter nye regler.

Vi forsøker å illustrere levealdersjusteringen og fleksibelt uttak med brød og syltetøy:

Pensjonsbeholdning

Levealdersjustering

Levealdersjustering: Staten fastsetter forventet antall leveår for ditt årskull, og et delingstall som deler brødet ditt i et bestemt antall brødskeer, én for hvert år. Pensjonsbeholdningen du har, syltetøyet, fordeles i så mange porsjoner at det er nok til alle skivene. Lever ditt årskull lenger enn tidligere årskull blir det flere brødskeer, og dermed må beholdningen din (syltetøyet) fordeles opp i mindre porsjoner.

Fleksibelt uttak: Står du lenger i jobb tjener du opp mer pensjon (totalmengden syltetøy øker) og det blir mer syltetøy på hver skive fordi det blir færre skiver igjen å fordele porsjonene på.

Gradert uttak: Kombinerer du jobb med delvis pensjon fortsetter du delvis å øke totalmengden syltetøy, og med gradert uttak bruker du bare ut en del av hver årsporsjon, slik at det blir mer igjen til senere år.

Uheldige konsekvenser fra pensjonsforliket

Pensjonsforliket fra 2005 skulle videreføre en offentlig tjenstepensjon som tilsvarer to tredeler av sluttlønn i offentlig sektor. Det het at offentlig tjenstepensjon gjennom forhandlinger mellom partene i offentlig sektor skulle tilpasses en ny modell for folketrygdens alderspensjon uten å bli svekket, men slik at

¹³ <https://www.dinside.no/okonomi/velger-du-a-jobbe-deltid-sa-mye-koster-det-deg-faktisk/60974436>

¹⁴ <https://www.nav.no/no/Person/Pensjon/Alderspensjon/Uttak%2C+regulering+og+levealdersjustering/levealdersjustering-av-alderspensjon>

også offentlig tjenstepensjon ble omfattet av levealdersjustering og endret regulering av utbetalte pensjoner.

I 2008 ble partene i privat sektor enige om å omgjøre sin AFP-ordning til en slags supplerende tjenstepensjonsordning. Ordningen videreførte et sentralt prinsipp i pensjonsreformen om at når du velger å gå av får konsekvens for pensjonsnivået ditt. Samtidig ble virkningen av levealdersjusteringen mildnet for de første kullene som ble pensjonert etter at reformen trådte i kraft.¹⁵ I 2009 ble så forhandlingene om offentlig tjenstepensjon avsluttet uten at man ble enige. Både bruttogarantiordningen og den offentlige AFP-ordningen ble stående, men samtidig måtte også offentlig ansatte måtte godta full levealdersjustering av pensjonene for personer født fra og med 1959.

Det at bruttoordningen ble videreført med levealdersjustering i offentlig sektor hadde flere ulemper, de viktigste kan oppsummeres i:

- Det er lite å tjene på å forlenge yrkeskarrieren i offentlig sektor, altså lite lønnsomt å stå lenger i jobb.
- Levealdersjusteringen har gjort det vanskelig å opprettholde pensjonsnivåene når levealderen øker.
- Dagens AFP-ordning har blitt stadig mindre attraktiv for yngre årskull
- Forskjellene mellom ordningene i privat og offentlig sektor har skapt en såkalt innelåsingseffekt der du kan tape pensjon ved å skifte jobb mellom privat og offentlig sektor.

Forslag til ny avtale om offentlig tjenstepensjon

Sommeren 2015 ble regjeringen og partene i arbeidslivet enige om å utarbeide en rapport med forslag til nye pensjonsordninger og overgangsordninger for ansatte i offentlig sektor. Da rapporten kom ble partene først ikke enige om prosess og gjennomføring av nye forhandlinger, derfor avtalte regjeringen og arbeidstagerorganisasjonene først i desember 2017 en todelt prosess. En arbeidsgruppe skulle gi en felles beskrivelse av hovedelementene i en fremtidig pensjonsløsning, før en avtale om pensjon skulle slutføres senest 1. mars 2018

I avtalen om ny offentlig tjenstepensjon, som ble signert 3. mars 2018, skal offentlig sektor fortsatt ha et enhetlig pensjonssystem med livsvarig pensjon og like regler for kvinner og menn. De nye ordningene skal gi offentlig ansatte bedre uttelling av å stå lenger i arbeid og samme mulighet som ansatte i privat sektor til å opprettholde pensjonsnivåene når levealderen øker. Med den nye avtalen skal offentlig tjenstepensjon og AFP for offentlig ansatte endres til livsvarige påslagsordninger som kommer i tillegg til folketrygden.

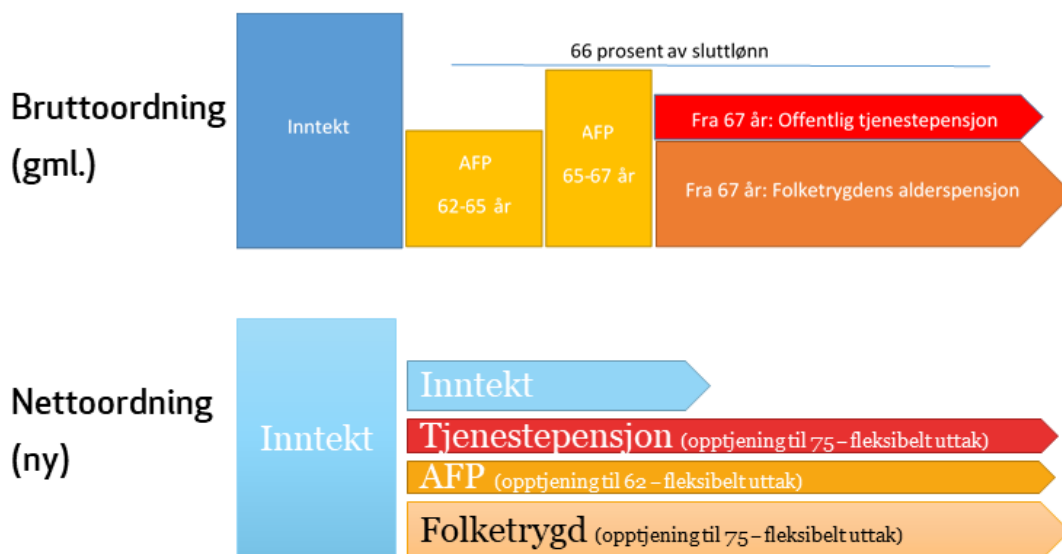
Påslagsmodell, og brutto- og netto-ordning:

Dagens tjenstepensjonsordning i offentlig sektor har vært en såkalt bruttoordning. Det betyr at ordningen har sikret arbeidstageren en viss andel av sluttlønn uavhengig av folketrygdens nivå. Tidligere var arbeidstageren i offentlig sektor med full opptjening sikret 66% av sluttlønn i pensjon hvis de hadde full opptjening. Der folketrygden ikke gav pensjon på 66 % av sluttlønn dekket den gamle ordningen differansen opp til 66 %. Innføringen av levealdersjusteringen i 2011 reduserte allikevel denne utbetalingen. AFP reguleres etter egne regler i dagens ordning. Ny ordning er bygget opp annerledes.

Den nye ordningen for offentlig tjenstepensjon er en nettoordning, en såkalt påslagsmodell. Det betyr at den kommer i tillegg til pensjon fra folketrygden og at taket på hvor mye du kan få i samlet pensjon fjernes. Den nye tjenstepensjonen beregnes etter hva du har tjent gjennom hele karrieren helt opp til 45 års opptjening. I den gamle ordningen fikk du full pensjon når du gikk av ved 65 år (AFP) eller 67 år, hvis du hadde jobbet 30 år i ordningen, men du fikk ikke noe tillegg for å stå lenger i jobb.

¹⁵ <https://forskning.no/penger-okonomi-samfunnsokonomi-velferdsstat/2014/12/pensjonsmirakelet-i-norge>

Gammel og ny offentlig tjenstepensjon

Hovedtrekkene i avtalen om ny offentlig tjenstepensjon:

OPPTJENING OG REGULERING

- ▶ Hver enkelt arbeidstager sparer pensjonsopptjening i en egen beholdning. Alle år i jobb frem til du er 75 år gir pensjonsopptjening. Har du minst ett års samlet tjenestetid, får du en oppsatt (fremtidig) rett til alderspensjon.
- ▶ Alderspensjonen tjenes opp med en grunnsats på 5,7 prosent av pensjonsgrunnlaget i inntektsintervallet 0–12 G og en tilleggssats på 18,1 prosent i inntektsintervallet 7,1–12 G.
- ▶ Alderspensjonen fra tjenstepensjonsordningen skal reguleres på samme måte som alderspensjon i folketrygden. I den perioden du opptjener pensjon reguleres beholdningen med lønnsveksten i samfunnet.

UTTAK

- ▶ Du kan kombinere uttak av alderspensjon med arbeidsinntekt fra du er 62 til du er 75 år uten at pensjonen blir avkortet.
- ▶ Når du tar ut alderspensjon beregnes årlig beløp ved å dele pensjonsbeholdningen med folketrygdens delingstall (forventet gjenstående levealder for ditt årskull).
- ▶ AFP blir en livsvarig ytelse, som i privat sektor. De som ikke kvalifiserer for AFP får i stedet et nytt pensjonselement kalt **betinget tjenstepensjon** som skal gi økt sikkerhet for fremtidig pensjon. Betinget tjenstepensjon skal også kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 70 år.

ANNET

- ▶ Med de nye ordningene beholder du opptjente rettigheter ved bytte av jobb. Overføringsavtalen videreføres for fortsatt god mobilitet i offentlig sektor.
- ▶ Utlønnen utdanningspermisjon skal gir pensjonsopptjening i ny offentlig tjenstepensjon når arbeidsgiver vurderer at utdanningen er relevant for sitt kompetansebehov, i de områdene der slik opptjening ikke er avtalt i dag.
- ▶ Avtalen endrer ikke i reglene i de offentlige tjenstepensjonsordningene for uførepensjon eller pensjon til etterlatte barn og ektefeller.

Ikke alle årskull omfattes av den nye ordningen

- Påslagsmodellen innføres fra 2020 for ansatte som er født i 1963 eller senere. De som skal tjene opp alderspensjon i de nye ordningene, beholder opptjening de har i bruttoordningen.
- Årskull før 1962 beholder dagens AFP-ordning og fortsetter å tjene opp pensjon i dagens ordning.
- For årskullene fra 1963-1970 blir det visse overgangsordninger, mer om det nedenfor.

Satsene for opptjening i ny ordning

Komponent	Sats	Beregningsgrunnlag
Grunnsats	5,7 %	Inntekt 0-12 G
Tilleggssats	18,1 %	Inntekt 7,1-12 G
AFP-tillegg	4,21 %	Inntekt 0-7,1 G i alderen 13-61 år
Betinget tjenestepensjon	3,00 %	Inntekt 0-7,1 G opp til 61 år

Eksempelberegninger i ny og gammel ordning

Akademikerne har laget eksempelberegninger for årskullene 1963 (første kull som er omfattet av ny ordning), 1973, 1983 og 1993 (første kull som bare kommer inn under ny ordning).

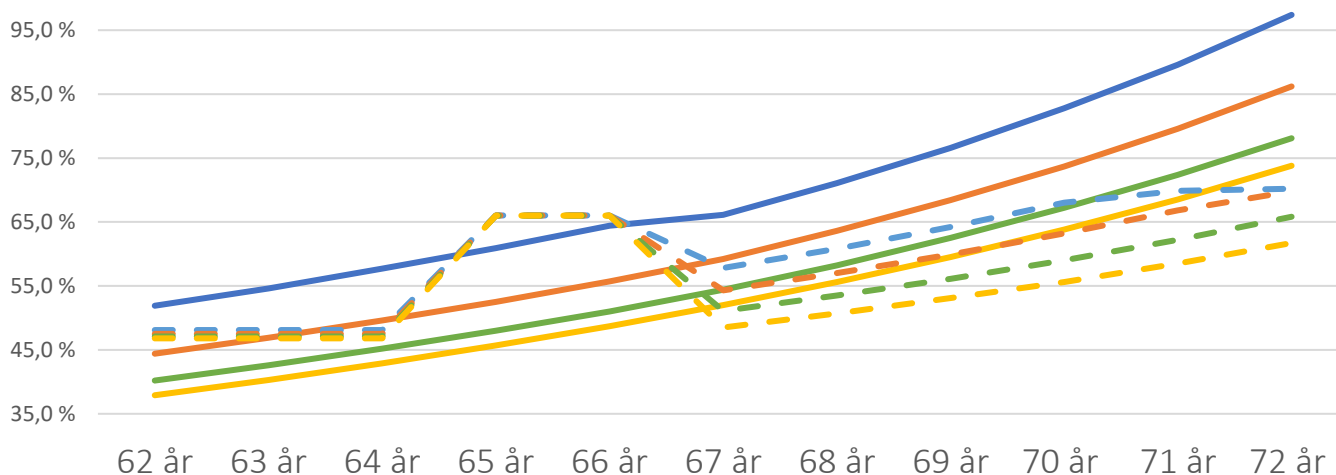
Regneeksemplene tar utgangspunkt i at du

- starter å jobbe når du er 27 år,
- har hele din karriere i offentlig sektor, og
- har lønnsutvikling tilsvarende en lektor.

Ny modell vs. gammel modell 5-7 G (kr 468'- kr 655')

Pensjon i prosent av sluttlønn etter uttaksalder, karriere i offentlig sektor, start ved 27 år

63-kullet påslag 73-kullet påslag 83-kullet påslag 93-kullet påslag
63-kullet brutto 73-kullet brutto 83-kullet brutto 93-kullet brutto

Du finner flere regneeksempler og informasjon om størrelsen på pensjonskomponentene for hvert enkelt årskull i denne artikkelen:

<http://www.norsklektorlag.no/nyhetsarkiv-2018/ny-offentlig-pensjonsordning-article1807-305.html>

Med unntak av AFP i gammel ordning (Stiplede linjer før 67 år) skal grafen leses slik at det punktet grafen treffer ved en gitt alder, viser pensjon resten av livet i prosent av sluttlønn med forutsetningene ovenfor, og gitt at man tar ut full pensjon. Grafene klarer altså ikke å vise feksibiliteten i det nye systemet, der du kan kombinere delvis uttak med fortsatt deltidsarbeid uten å tape på det.

Siden AFP i en videreført bruttomodell er en midlertidig ytelse gir nivået ved 67 år et mer korrekt uttrykk for det livsvarige pensjonsnivået. Vær oppmerksom på at hvis du går av med AFP i bruttomodellen uten å ha full opptjening reduseres nivået fra 67 år.

Tabellen angir verdier for grafene over:

		62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	70 år	71 år	72 år
1963	Ny	51,9 %	54,6 %	57,7 %	60,9 %	64,4 %	66,1 %	71,1 %	76,6 %	82,8 %	89,6 %	97,4 %
	Gml.	48,1 %	48,1 %	48,1 %	66,0 %	66,0 %	57,8 %	60,8 %	64,2 %	68,0 %	69,9 %	70,2 %
1973	Ny	44,4 %	46,9 %	49,6 %	52,5 %	55,7 %	59,2 %	63,6 %	68,4 %	73,7 %	79,6 %	86,2 %
	Gml.	47,5 %	47,5 %	47,5 %	66,0 %	66,0 %	54,3 %	57,0 %	59,9 %	63,2 %	66,8 %	69,8 %
1983	Ny	40,2 %	42,6 %	45,2 %	48,0 %	51,0 %	54,4 %	58,2 %	62,5 %	67,2 %	72,4 %	78,1 %
	Gml.	47,1 %	47,1 %	47,1 %	66,0 %	66,0 %	51,1 %	53,5 %	56,1 %	59,0 %	62,2 %	65,8 %
1993	Ny	37,9 %	40,3 %	42,9 %	45,7 %	48,7 %	52,0 %	55,6 %	59,5 %	63,8 %	68,5 %	73,8 %
	Gml.	46,8 %	46,8 %	46,8 %	66,0 %	66,0 %	48,5 %	50,7 %	53,1 %	55,6 %	58,5 %	61,7 %

Ny og gammel OTP Pensjon i % av sluttlønn etter uttaksalder, karriere i offentlig sektor, start ved 27 år. Lønnsprofil 5-7 G (kr 468' - kr 655')

Disse tabellene viser hvordan hvert kull kommer ut i ny vs. gammel ordning ved ulike pensjonsalder (altså avstanden mellom hel og stiplet linje for hvert årskull i grafen, eller differansen mellom ny og gammel ordning i tabellen over). De kraftige røde feltene tilsvarer «bykset» i grafen som skyldes garantert nivå på 66% ved 65 og 66 år i gammel AFP-ordning:

1963-kullet		1973-kullet		1983-kullet		1993-kullet	
Pensjonsalder	Endring	Pensjonsalder	Endring	Pensjonsalder	Endring	Pensjonsalder	Endring
62 år	3,8 %	62 år	-3,1 %	62 år	-6,9 %	62 år	-8,9 %
63 år	6,5 %	63 år	-0,6 %	63 år	-4,5 %	63 år	-6,5 %
64 år	9,6 %	64 år	2,1 %	64 år	-1,9 %	64 år	-3,9 %
65 år	-5,1 %	65 år	-13,5 %	65 år	-18,0 %	65 år	-20,3 %
66 år	6,5 %	66 år	-10,3 %	66 år	-15,0 %	66 år	-17,3 %
67 år	8,3 %	67 år	4,9 %	67 år	3,3 %	67 år	3,5 %
68 år	10,3 %	68 år	6,6 %	68 år	4,7 %	68 år	4,9 %
69 år	12,4 %	69 år	8,5 %	69 år	6,4 %	69 år	6,4 %
70 år	14,8 %	70 år	10,5 %	70 år	8,2 %	70 år	8,2 %
71 år	19,7 %	71 år	12,8 %	71 år	10,2 %	71 år	10,0 %
72 år	27,2 %	72 år	16,4 %	72 år	12,3 %	72 år	12,1 %

Hvordan innføres nye ordninger?

Født 1962 eller før

Du fortsetter å tjene opp alderspensjon i bruttoordningen og beholder dagens AFP-ordning. Du kan fortsatt kombinere delvis AFP eller alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen med en deltidsstilling, men vil ikke kunne ta ut alderspensjonen fullt fleksibelt.

Født 1963 eller senere

Har du samlet opptjent tre år eller mindre i bruttoordningen overføres rettighetene til påslagsordningen.

Har du opptjent mer enn tre år i bruttoordningen får du en oppsatt pensjon fra denne ordningen når du starter å tjene opp pensjonsrettigheter i påslagsordningen. (Oppsatt pensjon er pensjon du har rett på, men ikke tatt ut ennå.)

Du skal kunne ta ut opptjent bruttopensjon fleksibelt. Det skjer ved at dette ikke samordnes med eventuell opptjening i folketrygden etter 67 år. Årlig pensjon opptjent i bruttoordningen skal være høyere desto senere den tas ut etter 67 år.

Bruttopensjonen skal kunne tas ut fra 62 år for de som er født i 1963 eller senere. Ved uttak før 67 år skal det gjøres en foreløpig samordning.

Ny AFP-ordning i offentlig sektor

Født 1963 eller senere: AFP for ansatte i offentlig sektor legges om fra en tidligpensjonsordning til en livsvarig påslagsordning som kommer i tillegg til folketrygden. AFP skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 70 år som en livsvarig ytelse. Ved uttak beregnes årlig AFP med folketrygdens delingstall. Ny AFP skal reguleres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden.

Den nye AFP-ordningen ligner AFP-ordningen i privat sektor og gjelder for deg som er født i 1963 eller senere. Kvalifikasjonstid fra privat sektor skal kunne medregnes i offentlig sektor og omvendt.

Født 1962 eller før: Du beholder dagens AFP-ordning.

Betinget tjenestepensjon hvis du ikke kvalifiserer til ny AFP

Betinget tjenestepensjon er et nytt tillegg til alderspensjonen som innføres for de som ikke kvalifiserer for ny AFP, herunder oppsatte rettigheter.

Betinget tjenestepensjon tjenes opp med 3,0 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 7,1 G i år med medlemskap i en offentlig tjenestepensjonsordning fram til og med det året en fyller 61 år. Ordningen innføres samtidig med ny påslagsordning for personer født i 1963 eller senere.

Betinget tjenestepensjon skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 70 år. Ved uttak beregnes den årlige pensjonen ved å dividere med folketrygdens delingstall.

Kvalifikasjonsreglene for ny AFP fases gradvis inn.

Født 1963-1966: Er du født 1963–1966 og ikke fyller vilkårene for ny AFP på uttakstidspunktet, kan du allikevel få ny AFP i offentlig sektor hvis

- tjenestetiden din er minst ti år og
- du har vært ansatt i en virksomhet med offentlig AFP:

Årskull	Kvalifikasjonskrav
1963	3 av 5 siste år
1964	4 av 6 siste år
1965	5 av 7 siste år
1966	6 av 8 siste år

Født 1967 eller senere: Er du født i 1967 eller senere gjelder vanlige kvalifikasjonsregler, du må være ansatt 7 av de siste 9 årene.

Overgangstillegg for årskullene 1963–1970

1963-kullet som er det første årskullet som mister dagens AFP-ordning, får et overgangstillegg på 0,15 G som gis i alderen fra 62 til 67 år. Tillegget blir ikke levealdersjustert, og ikke avkortet mot arbeidsinntekt, men for å få tillegget må du fratre en medlemspliktig stilling. Fullt tillegg krever 40 års tjenestetid, for personer med tjenestetid mellom 40 og 15 år gis tillegget forholdsmessig og justeres for gjennomsnittlig stillingsandel.

Tillegget trappes ned med 12,5 prosentpoeng for hvert påfølgende årskull etter 1963-kullet.

Individuell garanti for personer født 1967 eller tidligere

Individuell garanti for årskullene før 1959

Du som er født i 1958 eller tidligere har fått en individuell garanti som skal sikre 66 prosent samlet pensjon etter levealdersjustering og samordning, hvis du har full opptjeningsstid. Du får dette som et garantitillegg til alderspensjonen.

Individuell garanti for årskullene 1959-1962

Er du i årskullene 1959-1962 får du en individuell garanti med en andel av garantitillegget som er gitt til og med 1958-kullet. Andelen bestemmes av forholdet mellom opptjeningsstid i tjenstepensjonsordningen før 2011 og samlet opptjeningsstid, maksimalt kravet til full opptjeningsstid.

Disse garantitilleggene trappes også ned med årskull, slik at

- 1959-kullet får 90 %,
- 1960-kullet får 80 %,
- 1961-kullet får 70 % og
- 1962-kullet får 60 %

Individuell garanti for årskullene 1963-1967

Også du som er i årskullene 1963–1967 får et tillegg til pensjonen hvis du har opptjening før 2011. Tillegget skal være 1,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for den oppsatte brutto- pensjonen, justert med forholdet mellom opptjeningsstid før 2011 og kravet til full opptjening.

Tillegget trappes ned med årskull slik at

- 1963-kullet får 100 %,
- 1964-kullet får 80 %,
- 1965-kullet får 60 %,
- 1966-kullet får 40 % og
- 1967-kullet får 20 %

Tillegget utformes nøytralt, slik at årlig utbetaling blir lavere ved uttak før 67 år og høyere ved uttak etter 67 år.

Nye regler for samordning og levealdersjustering av bruttopensjon

Født 1954-1962

For deg som er født i 1954 eller senere samordnes alderspensjon du har opptjent i gammel bruttoordning med alderspensjon fra folketrygden som du har opptjent etter nye regler. Sentrale prinsipper i dagens samordningsregler videreføres. Hvis du tar ut folketrygd og tjenstepensjon samtidig skal offentlig tjenstepensjon samordnes tidligst fra fylte 67 år. Fordi den nye folketrygden opparbeides i en pensjonsbeholdning må samordningsreglene tilpasses dette.

- Samordningsfordelene videreføres ved at to prosent av pensjonsbeholdningen i folketrygden holdes utenom samordningen.
- For å sikre at alle får utbetalt tjenestepensjon, gis det i tillegg et kronebeløp på 2,5 G, dividert med folketrygdens delingstall på uttakstidspunktet. Tillegget justeres med tjenestetid og stillingsandel.
- For å gi bedre pensjonsuttelling for de som står i arbeid etter 67 år, endres reglene for levealdersjustering av bruttopensjon som skal samordnes med gammel folketrygd slik at bruttopensjonen kan bli høyere enn 66 prosent.¹⁶
- Er du i årskullene 1954-1962 er det tidligere vedtatt å fase inn en strengere samordning av offentlig tjenestepensjon med ny, privat AFP. Dette gjennomføres ikke, samordningen skjer i stedet på samme måte som for de som er født før 1954, slik at det bare gjøres fradrag i bruttopensjonen for maksimalt 15 prosent av privat AFP.

Født 1963 eller senere

Du som er født i 1963 eller senere skal få en mer fleksibel bruttopensjon, som beskrevet i avsnittet om innfasting av nye ordninger. Alderspensjon fra bruttoordningen for de som er født i 1963 eller senere skal ikke samordnes med ny AFP i offentlig eller privat sektor.

Alderspensjon til uføre

Uføre kan ikke kompensere for levealdersjusteringen ved å stå lenger i jobb, slik arbeidsføre kan, og skal sikres en god alderspensjon som står i et rimelig forhold til arbeidsføres alderspensjon.

- Uføre født til og med 1962, som skal fortsette å tjene opp alderspensjon i brutto- ordningen, skal få alderspensjon etter dagens regler.
- Uføre født 1963 eller senere skal tjene opp rett til alderspensjon fra påslagsordningen fra 2020. Grunnlaget for opptjeningen som ufør i påslagsmodellen skal være den inntekten de hadde da de ble uføre. Uføre skal gå over på alderspensjon ved samme alder som i folketrygden, altså ved fylte 67 år.

Også uføre med offentlig tjenestepensjon har alderspensjon fra folketrygden som størstedelen av sin alderspensjon. Uføre født før 1952 er delvis skjermet for virkningen av levealdersjustering av alderspensjon fra folketrygden. Stortinget skal ta stilling til langsiktig løsning for, og eventuell skjerming av, uføres alderspensjon i folketrygden.

Endelig utforming av uføres alderspensjon i offentlige tjenestepensjonsordninger skal tilpasses folketrygden slik at de får et godt samlet pensjonsnivå ved 67 år i forhold til arbeidsføres alderspensjon. Spørsmålene om hvor lenge uføre skal tjene opp alderspensjon i påslagsordningen og om de skal få betinget tjenestepensjon, utsettes til etter at Stortinget har vedtatt reglene i folketrygden. Dette arbeidet utføres i samarbeid med partene i denne avtalen.

Alderspensjon til personer med særaldersgrense

Dette punktet gjelder alderspensjon til personer med aldersgrenser 60, 63 eller 65 år.

Samfunnsmessige hensyn knyttet til sikkerhet og belastning tilsier at vi også i fremtiden har behov for særaldersgrenser for stillinger i offentlig sektor. Personer som forlater arbeidslivet tidlig på grunn av særaldersgrenser skal ikke komme urimelig ut sammenlignet med andre grupper.

De som har særaldersgrenser etter dagens regler, skal sikres nødvendig forutsigbarhet.

¹⁶ Dette skjer ved at nedre grense for forholdstallet reduseres ved utsatt uttak helt til delingstallet er 13,42.

Aldersgrenser

Pensjonsavtalen regulerer ikke hvilke stillinger som i fremtiden skal ha særaldersgrense eller hvilke aldersgrenser som skal gjelde. Dette må avklares i en senere prosess.

Dersom det skjer endringer i aldersgrensen, skal personer som på det tidspunktet er ansatt i en stilling med særaldersgrense og som har ti eller færre år igjen til den tidligere aldersgrensen, beholde de ordninger som da gjelder.

Personer født før 1963

Arbeidstakere i stillinger med særaldersgrense som er født før 1963, beholder dagens regler, dvs. særaldersgrensen og retten til særalderspensjon frem til 67 år.

Tilpasninger for personer født i 1963 eller senere

Regelverket for personer med særaldersgrenser som er født i 1963 eller senere må tilpasses påslagsmodellen.

Personer som 1.1.2020 har ti eller færre år til særaldersgrensen, skal sikres ordninger som gjør at de ikke kommer dårligere ut enn hvis dagens regler, inkl. 85-årsregelen, videreføres.

Personer som har mer enn ti år til særaldersgrensen skal ha regler som sikrer pensjonsnivået og ikke innebærer økte kostnader sammenlignet med dagens regler. Mulige tilpasninger kan for eksempel være en forhøyet opptjeningssats, videreføring i bruttoordningen med mer. Ulike årskull og ulike aldersgrenser kan ha ulike regler.

Partene skal på dette grunnlaget, snarest etter inngåelsen av denne avtalen, utrede og avtale løsninger for personer som har særaldersgrense og opptjening i påslagsmodellen. Løsningene skal kunne virke fra 2020. Partene er enige om at dette arbeidet ikke gir føringer for det senere arbeidet med å vurdere hvilke stillinger som i fremtiden skal ha særaldersgrense, jf. avsnittet om aldersgrenser over.

Målet med utredningsarbeidet er en enighet mellom partene om modell for og elementer i nødvendige tilpasninger. Regjeringen vil utarbeide et lovforslag i tråd med den løsningen det er oppnådd enighet om.

Overføringsavtalen

Overføringsavtalen skal videreføres og ha en koordinerende funksjon ved utbetaling av pensjon til personer med opptjente rettigheter fra en offentlig tjenestepensjonsordning.

Oppfølging og evaluering av pensjonsavtalen

Implementeringen av pensjonsavtalen skal følges av partene gjennom Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd. Dersom det skjer store, uforutsette endringer i forutsetningene for pensjonsavtalen, kan partene endre avtalen. Endringer som kan utløse dette, er for eksempel endringer i AFP-ordningen i privat sektor. De nye pensjonsordningene i offentlig sektor skal evalueres innen 1.1.2030.

ORDLISTE

Delingstall

Folketrygdens delingstall angir i hovedsak forventet gjensstående levealder for ditt årskull. NAV fastsetter endelige forholdstall og delingstall for uttakssaldre mellom 62 år og 75 år innen 1. juli i det året et årskull fyller 61 år, tallene endres ikke etter at de er fastsatt. NAV utarbeider også prognoser for fremtidige delingstall, basert på SSBs befolkningsfremskrivninger. Dette skal kunne gi en indikasjon om hva pensjonen kan bli for de årskullene der endelige delingstall ennå ikke er fastsatt.

G - Grunnbeløpet i folketrygden er en beregningssats som brukes ved beregningen av trygdeytelser. Grunnbeløpet, som forkortes G, reguleres av Stortinget hvert år, per 1. mai 2017 utgjør 1G 93 634 kroner.

Oppsatt rettighet er pensjon du har rett til, men ikke har tatt ut ennå, vanligvis fordi du ikke har nådd aldersgrensen.

Pensjonsgrunnlaget er årslønnen din og lønnstillegg som er avtalt som pensjongsgivende. Dagens regler for hvilke tillegg som er pensjongsgivende videreføres. Disse reglene er ulike i stat, kommune og i helseforetakene. I skolen er det sentralt bestemte tillegg for lektorer og lærere som er kontaktlærer, rådgiver/sosiallærer eller kontaktlærer for elevråd. I tillegg kan man fastsette lokale tillegg som er pensjongsgivende, f.eks. for samlingsstyrer, IKT-ansvarlig eller lignende. Staten har et tak der tillegg utover 56 000 kroner ikke er pensjongsgivende i staten.

Mer om alderspensjon i folketrygden

Alderspensjon i folketrygden tjener du stort sett opp på pensjongsgivende inntekt, men andre ytelser fra NAV, f.eks. for førstegangstjeneste eller omsorgsarbeid kan også være pensjongsgivende.

- For hvert år du har pensjongsgivende inntekt legges 18,1 prosent av inntekten inn i [pensjonsbeholdningen](#) din. Du tjener opp til pensjon fra første krone.
- [Sykepenger](#), [arbeidsavklaringspenger](#) og [omsorgslønn](#) regnes også som pensjongsgivende inntekt.
- Får du i en periode uføretrygd eller dagpenger legges 18,1 prosent av antatt inntekt til grunn for fastsettelse av dagpenger lagt til pensjonsbeholdningen din.
- Du kan også få opptjening til pensjonsbeholdningen basert på førstegangstjeneste som ble påbegynt tidligst i 2010.
- Du kan få [opptjening for ulønnet omsorgsarbeid](#).
- Du kan få pensjonsopptjening fram til og med året du fyller 75 år. Hvis du fylte 13 år i 2010 eller senere kan du få opptjening fra det året du fylte/fyller 13 år. Var du 17 år eller eldre i 2010 kan du få opptjening fra det året du fylte 17 år.
- Årlig inntekt blir medregnet fra 1. januar året etter at fastsettingen er ferdig. Det betyr for eksempel at inntekten for 2016 først blir medregnet i pensjonen fra 1. januar 2018.

Du kan maksimalt få en årlig pensjonsopptjening på 18,1 prosent av 7,1 ganger [grunnbeløpet](#)(G), selv om du har opptjent pensjon på flere grunnlag.